

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА: ДЕРЖАВА, РЕГІОН, ПІДПРИЄМСТВО

За загальною редакцією В.О. Онищенко та Г.В. Козаченко

Монографія

Том 3

Полтава
2019

Завора Т.М., Івашина Н.В.

ФІНАНСОВА НАДІЙНІСТЬ ЯК УМОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ

Страховий ринок займає одне з провідних місць в економіці будь-якої держави. Його ефективне функціонуванню сприяє мобілізації, акумулюванню, перерозподілу коштів з метою покриття збитків у результаті настання страхових випадків як у фізичних, так і юридичних осіб. У період трансформаційних змін у соціально-економічному розвитку держави страховий ринок є одним із інструментів консолідування інвестиційних ресурсів, стабільність якого дозволяє забезпечувати національну безпеку держави.

Підвищення ролі страхових компаній як однієї з ключових ланок в системі господарювання є однією з передумов формування в Україні повноцінних ринкових відносин.

У Методичних рекомендаціях щодо розрахунку рівня економічної безпеки України міститься методичний апарат для визначення рівня економічної безпеки України як однієї з основних складових національної безпеки держави. У Методичних рекомендаціях визначено перелік індикаторів економічної безпеки України, їхні порогові значення, а також алгоритм розрахунку інтегрального індексу економічної безпеки. Складовими економічної безпеки є виробнича, демографічна, енергетична, зовнішньоекономічна, інвестиційно-інноваційна, макро-економічна, продовольча, соціальна, фінансова безпеки [1].

Підтримка економічної безпеки держави неможлива без забезпечення стійкого та ефективного функціонування її фінансової складової. Фінансова складова економічної безпеки передбачає такий стан фінансової системи країни, за якого створюються необхідні фінансові умови для стабільного соціально-економічного розвитку країни, забезпечується її стійкість до фінансових шоків та дисбалансів, створюються умови для збереження цілісності та єдності фінансової системи країни [1].

Ефективне функціонування страхового ринку як одного з

елементів небанківського фінансового сектору сприяє забезпеченню потреби суспільства у фінансових інструментах і послугах й спрямовано на мінімізацію наслідків настання страхових випадків. Закономірним при цьому є формування та забезпечення фінансової безпеки страховика, що потребує вибору методичного апарату для аналізу фінансового стану страхової компанії та його оцінювання й визначає необхідність розкриття концептуальних основ надійності страхової компанії в умовах забезпечення її фінансової безпеки.

Питання забезпечення фінансової безпеки страховика розкрито у наукових працях В.Д. Базилевича [2], О.І. Барановського [3, 4], О.С. Журавки, Т.О. Бочкаревої [5], Н.В. Ткаченко [6], П.О. Нікіфорова, С.С. Кучерівської [7] та ін. Вплив державного регулювання на економічну безпеку страхового ринку України в умовах розвитку економіки та аналіз основних складових забезпечення економічної безпеки й механізми державного регулювання страхового ринку досліджували Н. Внукова, В. Андрієнко, Р. Кобко, Л. Нечипорук, Ж. Гарбар та ін. [8,9]. О. Вовчак, Л. Надієвець, О. Воронкова, В. Волкова, Л. Шаповал визначили особливості діяльності страхових компаній, що дозволило запропонувати заходи щодо підвищення ефективності їх функціонування [10-13]. Взаємозалежність розвитку економіки від інвестиційного потенціалу страховика вивчали Н. Британська, С. Осадець, Т. Говорушко, О. Пономарьова та ін. [14–16].

Разом із тим варто зазначити на доцільність досліджень теоретичних і методичних основ фінансової надійності страхової компанії у контексті забезпечення її фінансової безпеки. Сучасні умови господарювання визначають необхідність фінансової безпеки, що дозволяє оперативно реагувати на загрози, викликані трансформаційними перетвореннями в економіці, бути страховику конкурентоспроможним і, головне, забезпечувати його поступовий розвиток.

Теоретичні основи забезпечення фінансової надійності страхової компанії передбачають:

– з'ясування сутності фінансової надійності страхової компанії;

- виокремлення факторів, що її забезпечують;
- визначення основних підходів до аналізу фінансової надійності страхової компанії у контексті її фінансової безпеки.

Поняття «фінансова безпека страховика» розглядається у сучасній науці з різних позицій. Зокрема, В.Д. Базилевич вважає, що фінансова безпека страховика визначає здатність виконувати взяті зобов'язання за договорами страхування за умови впливу несприятливих чинників, а також зміни в економічній кон'юнктурі [2]. О.І. Барановський основною ознакою фінансової безпеки страховика вважає рівень забезпеченості його фінансовими ресурсами, що дозволить у майбутньому відшкодувати визначені у договорах страхування збитки його клієнтів і забезпечити ефективне функціонування [3]. М.М. Єрмошенко при визначенні сутності фінансової безпеки страхової організації особливе місце віддав фінансовому стану страховика, збалансованості системи фінансових показників, стійкості страхової організації до внутрішніх і зовнішніх загроз [17].

Аналіз та узагальнення наявних наукових праць дозволили виявити:

- відмінності (іноді суттєві) у тлумаченні сутності поняття «фінансова безпека страховика» при збереженні основного змістового навантаження дефініції;
- розмаїття інструментів забезпечення фінансової безпеки страховика.

Наявні відмінності у визначенні поняття «фінансова безпека страхової компанії» певним чином упорядковано С.А. Ачкасовою у матриці образів визначень [18]. За результатами аналізу змісту цієї матриці С.А. Ачкасова зазначила, що фінансову безпеку страхової компанії доцільно розглядати як здатність страховика виконувати прийняті на себе страхові та інші зобов'язання за умови виваженого і оптимального підходу до використання і управління своїми фінансовими ресурсами, контролювати їх, оперативно реагувати на будь-які внутрішні чи зовнішні загрози, у тому числі для мінімізації їхнього впливу або уникнення, забезпечувати баланс фінансових інтересів страховика [18].

Саме таке визначення поняття «фінансова безпека

страхової компанії» має слугувати підґрунтям для визначення підходів до забезпечення фінансової безпеки страховика.

У контексті забезпечення фінансової безпеки страховика доцільно визначення:

- ступеня платоспроможності страхових компаній;
- оцінювання фінансового стану та результатів діяльності страхових компаній.

Щодо поняття «фінансова стійкість страховика» у наш час не існує закріпленого визначення. Більш того, в економічній літературі має місце ототожнення понять «фінансова надійність» і «фінансова стійкість». Аналіз змісту цих понять показав наявність розмаїття думок з цього приводу. Так, поняття «фінансова стійкість страховика» розглядається як:

- фінансовий показник діяльності страхової компанії (платоспроможність, рентабельність, ліквідність); певний стан фінансових ресурсів страховика; здатність виконувати взяті зобов'язання за договорами страхування й перестраховування за впливу несприятливих факторів і зміни економічної кон'юнктури [19];

- перевищення доходів страхової компанії над витратами по страховому фонду; її здатність адаптуватися до постійно змінюваного економічного середовища, виконувати взяті на себе зобов'язання перед страхувальниками; платоспроможність страхової компанії (або платоспроможність вважається однією з її найважливіших складових) [20].

Виходячи з цих думок, в економічній літературі надано визначення поняття «фінансова стійкість страхової компанії»:

- такий стан організації її грошових потоків (вхідних та вихідних), при якому страхова компанія здатна своєчасно та в повному обсязі виконувати прийняті зобов'язання перед усіма суб'єктами ринку за умов впливу несприятливих факторів (внутрішніх та зовнішніх) протягом визначеного часу, а також
- економічна категорія, що характеризує такий стан фінансових ресурсів страховика, їхнього розподілу й використання, за якого страхова компанія є платоспроможною і здатною своєчасно й у повному обсязі виконати свої фінансові зобов'язання перед страхувальниками в умовах негативного впливу

зовнішніх чинників, спричинених зміною параметрів середовища, в якому вона перебуває, і/або внутрішніх чинників, викликаних реалізацією одного або низки ризиків страховика [24].

На нашу думку, вдалим та повним є визначення, запропоноване А.О. Бойко: фінансова стійкість страхової компанії – це комплекс дій (фінансового, інвестиційного та організаційного характеру), спрямованих на постійну підтримку балансу між витратами і зобов'язаннями страховика та фінансовими ресурсами, необхідними для їх покриття або виконання, в результаті чого становиться можливим ефективний розвиток страхової компанії, незважаючи на зміну зовнішніх та внутрішніх факторів функціонування економіки» [21].

Отже, надані визначення поняття «фінансова стійкість страховика» спираються на такі поняття як «стан страховика» та «виконання прийнятих зобов'язань». Проте не потрібно упускати з виду, що фінансова стійкість страховика більшою мірою визначає його здатність реагувати на зміну економічної кон'юнктури.

Не менш різноманітними є визначення поняття «фінансова надійність страховика» (табл. 1).

Таблиця 1

**Визначення змісту поняття
«фінансова надійність страховика»**

Автор	Визначення
С.С. Осадець [22]	Здатність страховика виконати страхові зобов'язання, прийняті за договорами страхування і перестраховування в разі впливу несприятливих чинників
Г. М. Малинич [26]	Складна багатовимірна характеристика фінансового стану страховика, оцінювання якої ускладнюється великою кількістю показників, що її визначають
О.О. Шакура [27]	Фінансова надійність страховика – це його здатність адекватно реагувати на змінні умови зовнішнього і внутрішнього середовища шляхом підвищення ефективності управління якісним та кількісним складом активів і пасивів компанії та найбільш повного використання знань і досвіду працівників без припинення виконання взятих зобов'язань та забезпечення подальшого розвитку.

Продовження табл. 1

Автор	Визначення
І.Ю. Кисільова [28]	Спроможність страховика виконати страхові зобов'язання, прийняті за договорами страхування та перестраховування, у випадку впливу несприятливих чинників
В. П. Братюк, Я.Ю. Гудачок [25]	Стан організації грошових потоків (вхідних і вихідних) страховика, при якому страхова компанія здатна своєчасно та в повному обсязі виконувати свої зобов'язання відносно всіх суб'єктів ринку протягом визначеного часу за рахунок залучених і власних ресурсів, забезпечувати відновлення своїх фінансових показників за будь-якого несприятливого впливу до бажаного і оптимального рівня, адаптуватися до постійно змінюваного економічного середовища, використовувати нові обставини, властивості та відносини для цілеспрямованого і динамічного розвитку страховика на основі зростання прибутку й капіталу в даний час і в прогнозованій перспективі
Л.В. Шірінян [23]	Здатність страхової компанії покращувати або не погіршувати значення своїх показників діяльності за зміни чинників, яку не слід ототожнювати з платоспроможністю компанії

Фінансова надійність страхової компанії формується під впливом таких чинників загального характеру:

- розмір власних коштів;
- перестраховувальні операції;
- розмір та ефективність розміщення страхових резервів;
- розмір тарифних ставок;
- наявність збалансованого страхового портфеля.

Врахування страховиком впливу цих чинників є деякою гарантією для страхувальників, що в обмін на сплачені гроші вони отримують від страховика страховий захист, і одночасно є умовою забезпечення фінансової безпеки страхової компанії.

Зовнішні чинники фінансової надійності страхової компанії майже не піддаються контролю, і у переважній більшості випадків страховій компанії складно протистояти їм. Вони

можуть лише врахувати їхній вплив у забезпеченні фінансової безпеки. Сукупний ризик страховика через вплив таких чинників виражається ймовірністю зміни якості активів і зменшення їхньої вартості, що веде до зниження рівня його фінансової надійності або припинення існування компанії на ринку [29] (рис. 1).

До окремої групи додаткових чинників, що гарантують надійність страхових компаній і сприяють забезпеченню її фінансової безпеки, доцільно віднести:

- страхові пули, що дозволяють об'єднати фінансові можливості та приймати ризики страхування інших страхових компаній, що є членами пулу;

- спеціальні гарантійні фонди, які створено рішеннями органів державного управління для забезпечення виплат відшкодування постраждалим з метою підвищення надійності страхових компаній та страхового ринку в цілому.

Одночасно правомірно зауважити про дещо умовний поділ чинників, оскільки деякі з них можуть виступати і як внутрішні, і як зовнішні. Надана класифікація чинників впливу на фінансову надійність страховика дозволяє передбачати зміни ризиків та підтримувати баланс середовища страховика.

До чинників непрямого впливу на фінансову надійність страховика, що є суб'єктивними, належать:

- низький рівень професіоналізму при роботі з фінансами;
- зловживання;
- недобросовісна конкуренція;
- інші дії, які призводять до втрат та небезпеки.

Фінансова надійність страховика значною мірою забезпечується управлінням його страховим портфелем, яке передбачає:

- поточне коригування структури страхового портфелю за результатами аналізу чинників впливу та страхових ризиків;
- зміну складових портфелю.

Рисунок 1 – Чинники впливу на фінансову надійність страхової компанії

В управлінні страховим портфелем страховика, що може бути активним та пасивним, застосовується сукупність методів, моделей та технологій.

Активна модель управління страховим портфелем страховика передбачає:

- відстеження та термінову зміну переліку страхових ризиків;
- зміну асортименту страхових послуг;
- модифікацію тарифної політики та інвестиційної діяльності.

Ці елементи моделі управління є трудомісткими і потребують значних фінансових витрат.

Пасивна модель управління страховим портфелем страховика передбачає створення на тривалу перспективу диверсифікованого портфеля з певним рівнем ризику. До недоліків її використання правомірно віднести: нестабільну кон'юнктуру, постійні інфляційні процеси.

Збалансований страховий портфель передбачає наявність безпечних та небезпечних видів страхування, що характеризуються частотою настання подій та сумою збитку. Більші ризики сприяють появі великих, потенційно можливих збитків, але й приносять великі за розміром премії.

Приналежність одночасно управління страховим портфелем до сфери управління фінансами страхової компанії і до сфери маркетингу зумовлює високу складність управління страховим портфелем.

Таким чином, одним з основних завдань менеджменту страхової компанії є формування такого страхового портфеля, який забезпечуватиме оптимальний рівень рентабельності та помірний ризик.

Управління страховим портфелем містить сукупність стратегічних та тактичних завдань.

До стратегічних цілей управління страховим портфелем належить формування політики перестраховування, яка має визначатися ще на етапі планування виведення страхової послуги на ринок. У поточному управлінні страховим портфелем передбачається організація постійного моніторингу за виконанням планів надходжень страхових внесків та здійснень виплат при настанні страхових випадків.

Не менш важливим в контексті фінансової надійності страховика є управління формуванням та розміщенням страхових резервів, що визначено основним завданням

страхової компанії щодо забезпечення вчасного та повного страхового відшкодування своїм клієнтам у випадку виникнення страхових подій, що передбачається договором страхування.

Формування страхових резервів страховика є достатньо складним процесом. Основні чинники, під впливом яких формується система страхових резервів страховика, надано на рис. 2 [30].

З точки зору управління інвестиційна діяльність страховиків заснована на кругообігу коштів в процесі страхової діяльності, оскільки з моменту надходження страхових внесків страхувальників на рахунки страхової компанії до настання страхової події та, відповідно, виплати відшкодування проходить певний проміжок часу.

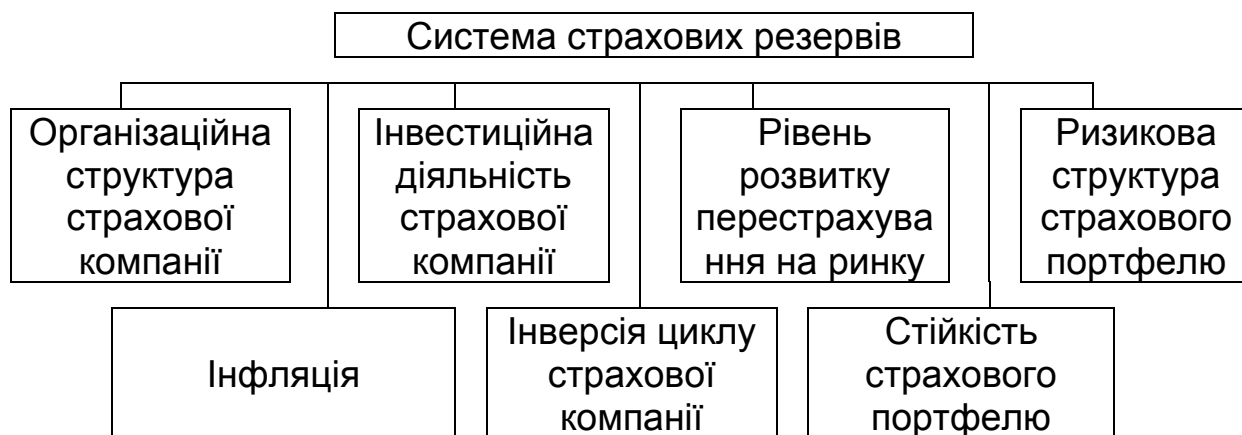

Рисунок 2 – Чинники формування системи страхових резервів
Складено за даними [30].

Управління активами страхової компанії має базуватися на принципах безпечності, ліквідності, прибутковості. Диверсифікованість є засобом забезпечення реалізації даних принципів. На вибір політики розміщення резервів страхових компаній, що здійснюють ризикове страхування, впливають такі обставини:

- розмір резервів стосовно страхових премій значно менший, ніж при страхуванні життя;
- в періоди економічних ускладнень страхове відшкодування має тенденцію до зростання;
- несприятливі чинники часто мають більше значення, ніж при страхуванні життя;

– незважаючи на перестраховування, слід враховувати реалізацію катастрофічних ризиків, що потребує великих термінових виплат.

Не менш важливим є управління перестраховуванням, оскільки воно дозволяє розширити можливості страхової компанії і прийняти ризики, що через свій розмір або велику імовірність настання несприятливих подій може призвести до перевищення його фінансових ресурсів. Завдяки перестраховуванню страхова компанія може відновити баланс у своєму бізнесі, якому постійно загрожують три основні небезпеки, які мають місце і в Україні:

– ризик випадкових збитків: коливання страхових виплат, нерівномірне надходження заяв про страхові збитки; стихійні лиха і катастрофи, що призводить до необхідності відшкодування збитків за великою кількістю страхових полісів в результаті одного і того ж страхового випадку;

– ризик змін: коливання вартості грошей у часі і розвиток нових технологій, який може призвести до того, що застраховані ризики не будуть відповідати новим небезпекам і встановленим ставкам премій;

– ризик помилок, який передбачає помилкове прогнозування при розрахунку нетто-премії [30].

Важливим моментом в управлінні перестраховувальними операціями є визначення розміру власного утримання – економічно обґрунтована частина страхової суми, яку страхова компанія залишає на своїй відповідальності.

Правомірно зауважити і про недоцільність передачі значної частини ризику на перестраховування страховій компанії, оскільки перераховується значна частина зібраних страхових внесків, пам'ятаючи при цьому, що все-таки недостатнє перестраховування для фінансів страхової компанії може бути катастрофічними. Саме тому і виникає потреба в регламентації величини суми власного утримання. Відповідно до Закону України «Про страхування», страхова компанія може розмістити ризик окремого страхувальника на суму, що не перевищує 10 % сплаченого статутного капіталу та сформованих страхових і вільних резервів. Сума перевищення за ризиком має бути

спрямована в перестраховування у будь-якому випадку [31].

Таким чином, фінансова надійність страхової компанії є вкрай важливим показником її діяльності, оскільки вона містить такі компоненти як фінансова стійкість, ліквідність та платоспроможність. Саме цей факт визначає актуальність забезпечення фінансової надійності страхової компанії і потребує періодичного оцінювання фінансової надійності страхової компанії, для чого необхідне відповідне методичне забезпечення.

Сьогодні не існує єдиного підходу до оцінювання фінансової безпеки страхових компаній, так само і до аналізу їхньої фінансової надійності. Фінансовий стан для будь якого суб'єкта господарювання є важливим критерієм успішності його діяльності, оскільки свідчить про можливість належним чином управляти фінансовими операціями, своєчасно здійснювати грошові розрахунки.

Фінансова стабільність страхового ринку, зокрема страхових компаній, має важливе значення в економіці країни. Успіх страховика безпосередньо залежить від рівня захисту його фінансів. У сучасних умовах ринку фінансових послуг страхова діяльність здійснюється у жорсткій конкурентній боротьбі, а індикатором конкурентоспроможності виступають результати фінансової діяльності. Тому стійкий фінансовий стан страховика є запорукою його розвитку та умовою забезпечення його фінансової безпеки.

Страхові компанії є специфічними суб'єктами господарювання, які крім власних інтересів представляють ще й майнові інтереси страхувальників (фізичних і юридичних осіб). У зв'язку з цим найважливішою метою діяльності страхової компанії є досягнення та підтримка її стійкого фінансового стану, який описується системою показників, які відображають наявність, розміщення і використання капіталу страховика, що в результаті сприяє забезпеченню її фінансової безпеки.

Основними завданнями аналізу фінансового стану страхової компанії є:

– дослідження рентабельності та фінансової стійкості; ефективності використання майна (капіталу), забезпечення власними оборотними коштами;

- визначення динаміки ліквідності, платоспроможності та фінансової стійкості;
- оцінювання стану суб'єкта господарювання на фінансовому ринку та кількісна оцінка його конкурентоспроможності;
- визначення ефективності використання фінансових ресурсів.

Фінансова надійність страховика є найважливішою характеристикою його фінансового стану, у тому числі і перш за все для страхувальників. Саме з цієї причини страхові компанії в Україні є об'єктом постійного державного нагляду та контролю, які здійснює спеціальний уповноважений орган (Національна комісія з регулювання ринків фінансових послуг).

Аналіз фінансового стану страхової компанії здійснюється з використанням стандартизованих груп показників, що містять як загальні показники фінансового стану страховика, так і специфічні, які характеризують окремі сторони діяльності страхових компаній. До основних показників, що характеризують фінансовий стан страхової компанії, належать коефіцієнти, показані на рис. 3 [32].

Фінансова надійність є важливим елементом аналізу фінансового стану страхової компанії. У науковій літературі запропоновано багато підходів до визначення кількісного та якісного складу показників, за якими оцінюється фінансова надійність страхових компаній [33], зокрема такі:

- методичні підходи, в основу яких покладено визначення інтегрального показника фінансової надійності страховика;
- методичні підходи, в основу яких покладено розрахунок одиничного показника фінансової надійності страхової компанії;
- методичні підходи, що обґрунтовують теоретичні засади побудови методики оцінювання фінансової надійності страхової компанії.

Показники аналізу фінансового стану
страхової компанії

Ліквідність	Ділова активність	Фінансова надійність	Платоспроможність
Загальна ліквідність Поточна ліквідність Абсолютна ліквідність	Коефіцієнт оборотності активів Коефіцієнт оборотності оборотних засобів Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	Коефіцієнт надійності Коефіцієнт ліквідності Коефіцієнт платоспроможності Коефіцієнт рентабельності	Коефіцієнт фінансової незалежності (автономії) Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами Коефіцієнт маневреності власного капіталу

Рисунок 3 – Основні показники аналізу фінансового стану страховика
Складено за даними [32].

В Україні більшість показників, що використовуються в аналізі фінансової надійності страховика, переважно є кількісними та подібними до методичних рекомендацій, пропорованих Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. Ці рекомендації розроблено з метою стандартизації процедур аналізу діяльності страховиків працівниками Нацкомфінпослуг та своєчасного виявлення ризиків у їх діяльності.

Відповідно до згаданих методичних рекомендацій аналізується капітал, активи, перестраховування, страхові резерви, дохідність та ліквідність. Оцінки виставляються за 4-х бальною системою залежно від діапазону, до якого потрапило значення відповідного показника. На основі проведених тестів раннього попередження страховики можуть отримати оцінку від 1 (фінансові показники на високому рівні) до 4 (вважається неприпустимим, фінансовий стан є дуже нестабільним).

Тести раннього попередження використовуються для

визначення рівня фінансової надійності страховиків, який розраховується за даними річної фінансової звітності. Деякі з таких даних доступні лише для Нацкомфінпослуг. Крім того, результати тестів раннього попередження є інформацією з обмеженим доступом, яка не підлягає розголошенню та опублікуванню в засобах масової інформації. Тому у національних страховиків, аудиторів, фінансових аналітиків, потенційних інвесторів та страхувальників немає можливості за допомогою оприлюдненої інформації проаналізувати значення коефіцієнтів за існуючою методикою та визначити рівень фінансової надійності страховика.

За методикою «Forbes. Україна» перелік кількісних показників доповнено таким якісним параметром як «входження до міжнародної фінансової групи».

Деякі критерії для оцінювання фінансової надійності, перелік яких значною мірою характеризує фінансову стійкість страховика, а не його надійність, виокремив В. М. Олійником [34]. Критерії оцінювання фінансової надійності страховика за згаданими методиками надано у табл. 2 [33].

Тести раннього попередження які використовується в Україні для оцінювання фінансової стійкості і ґрунтуються на використанні відносних показників, поряд з перевагами мають і певні обмеження:

- обмежений доступ до результатів тестування для страхувальників;
- складність визначення зацікавленими особами встановлених коефіцієнтів у зв'язку з неповним розкриттям страховиками необхідної інформації [35].

Фінансова надійність виявляється лише в момент урегулювання фінансових зобов'язань страховиком, а тому найточніше відображає здатність страхової компанії виконати свої фінансові зобов'язання перед страхувальниками та іншими кредиторами такі показники які входять до наступних груп:

- показники, що характеризують здатність виконувати зобов'язання;
- показники, що характеризують достатність власних коштів для виконання страхових зобов'язань;

- показники, що характеризують рівень виплат;
- показники, що характеризують заборгованість страховальників і страховика за страховими виплатами;
- показники, що характеризують міру незалежності від перестраховування (табл. 3) [33].

Таблиця 2

Критерії оцінювання фінансової надійності страховика

Джерело	Критерії
1. Методика CAR (Європа)	Показник фактичного рівня платоспроможності Показник нормативного рівня платоспроможності
2. Методика рейтингу надійності страхових компаній «Forbes. Україна»	Боргове навантаження Ліквідність активів Рівень виплат Приріст страхових премій Приріст капіталу Рівень перестраховування Коефіцієнт фінансової стійкості Входження в міжнародну фінансову групу
3. Олійник В. М. [34]	Коефіцієнт збитковості Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості за страховими виплатами Коефіцієнт поточної ліквідності Коефіцієнт боргового навантаження Коефіцієнт достатності страхових резервів Коефіцієнт власного утримання в преміях Коефіцієнт рентабельності продажів Коефіцієнт автономії Коефіцієнт ділової активності

Складено за даними [33].

Таблиця 3

Показники оцінки фінансової надійності страховика

Показник	Формула	Формула за фінансовою звітністю страховика	Характеристика
Показники, що характеризують здатність виконувати зобов'язання			
Показник ліквідності активів (ПЛА) або показник поточної ліквідності (ППЛ)	$ПЛА = \frac{ВЛА}{З} \times 100\%$ <p>де ВЛА – високоліквідні активи; З – довгострокові й поточні зобов'язання підприємства; або</p> $ППЛ = \frac{ОА}{ПЗ} \times 100\%$ <p>де ОА – оборотні активи; ПЗ – поточні зобов'язання підприємства</p>	$ПЛА = \frac{\Phi.1р.1160 + 1165 + 1166}{\Phi.1р.1595 + 1695} \times 100\%$ <p>або</p> $ППЛ = \frac{\Phi.1р.1195}{\Phi.1р.1695} \times 100\%$	Відображає здатність страхової компанії виконувати свої зобов'язання за рахунок високоліквідних/оборотних активів
Зворотний показник платоспроможності (ЗПП) або коефіцієнт боргового навантаження (КБН)	$ЗПП = \frac{З}{К} \times 100\%$ <p>де К – сума капіталу підприємства; або</p> $КБН = \frac{З}{А} \times 100\%$ <p>де А – активи компанії</p>	$ЗПП = \frac{\Phi.1р.1595 + 1695}{\Phi.1р.1900 - 1000 - 1595 - 1695} \times 100\%$ <p>або</p> $КБН = \frac{\Phi.1р.1595 + 1695}{\Phi.1р.1900} \times 100\%$	Вказує на здатність страхової компанії покрити зобов'язання наявним капіталом/активами

Продовження табл. 3

Показник	Формула	Формула за фінансовою звітністю страховика	Характеристика
Показники, що характеризують достатність власних коштів для виконання страхових зобов'язань			
Показник відношення чистих страхових резервів до капіталу (ПВРК) або коефіцієнт достатності страхових резервів (КДСР)	$\text{ПВРК} = \frac{\text{ЧСР}}{\text{К}} \times 100\%$ <p>де ЧСР – чисті страхові резерви; або</p> $\text{КДСР} = \frac{\text{СР}}{\text{ЧСП}} \times 100\%$ <p>де СР – страхові резерви; ЧСП – чисті страхові премії</p>	$\text{ВРК} = \frac{\text{Ф.1р.1530} - 1180}{\text{Ф.1р.1900} - 1000 - 1595 - 1695} \times 100\%$ <p>або</p> $\text{КДСР} = \frac{\text{Ф.1р.1530}}{\text{Ф.2р.2010}} \times 100\%$	Відображає достатність власних засобів страхової компанії для виконання її страхових зобов'язань
Показник покриття зобов'язань за страховими виплатами (ППЗ)	$\text{ППЗ} = \frac{\text{СР} + \text{К}}{\text{СВ}} \times 100\%$ <p>де СВ – страхові виплати</p>	$\text{ППЗ} = \frac{\text{Ф.1р.1530} + 1900 - 1000 - 1595 - 1695}{\text{примітки до фінансової звітності}} \times 100\%$	Вказує на достатність страхових резервів і капіталу страхової компанії для покриття зобов'язань за страховими виплатами

Продовження табл. 3

Показник	Формула	Формула за фінансовою звітністю страховика	Характеристика
Показник обсягів страхування (андеррайтингу) (ПА)	$PA = \frac{CB}{\text{ЧЗСП}} \times 100\%$ <p>де ЧЗСП – чисті зароблені страхові премії; або</p> $PA = \frac{CB}{\text{СП}} \times 100\%$ <p>де СП – страхові премії</p>	$PA = \frac{\text{примітки до фінансової звітності}}{\text{Ф.2р.2010}} \times 100\%$	Відображає активність компанії щодо виплат за договорами страхування й перестраховування
Показники, що характеризують заборгованість страховальників і страховика за страховими виплатами			
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості за страховими виплатами (ОКЗСВ)	$OKZCB = \frac{KZCP}{\text{ЧЗСП}} \times 100\%$ <p>де КЗСП – кредиторська заборгованість за страховими виплатами</p>	$OKZCB = \frac{\text{примітки до фінансової звітності}}{\text{Ф.2р.2010}} \times 100\%$	Вказує на обсяг частково або повністю не виконаних зобов'язань страховика перед страховальниками
Показник дебіторської заборгованості (ПДЗ)	$PDZ = \frac{DZ}{K} \times 100\%$ <p>де ДЗ – сума дебіторської заборгованості</p>	$PDZ = \frac{\text{Ф.1р.1125} + \dots + 1155}{\text{Ф.1р.1900} - 1000 - 1595 - 1695} \times 100\%$	Відображає обсяг частково чи повністю не виконаних зобов'язань страховальників перед страховою компанією

Продовження табл. 3

Показник	Формула	Формула за фінансовою звітністю страховика	Характеристика
Показники, що характеризують міру незалежності від перестраховання			
Показник незалежності від пере-страхування (ПНП)	$\text{ПНП} = \frac{\text{СЧП}}{\text{СВП}} \times 100\%$ <p>де СЧП – сума чистих премій; СВП – сума валових премій</p>	$\text{ПНП} = \frac{\text{Ф.2р.2010}}{\text{Ф.2р.2011}} \times 100\%$	Вказує на ступінь фінансової незалежності страхової компанії від перестраховиків

Складено за даними [33].

На відміну від розглянутої методики оцінювання фінансової надійності страховика за п'ятьма групами показників І.О. Ковтун запропонував методику оцінювання фінансової надійності страхової компанії, яка передбачає визначення узагальнювального показника – коефіцієнта фінансової надійності страхової компанії. Такий коефіцієнт характеризує сукупний рівень ліквідності, платоспроможності і рентабельності страхової компанії і розраховується за схемою, показаною на рис. 4 [36].

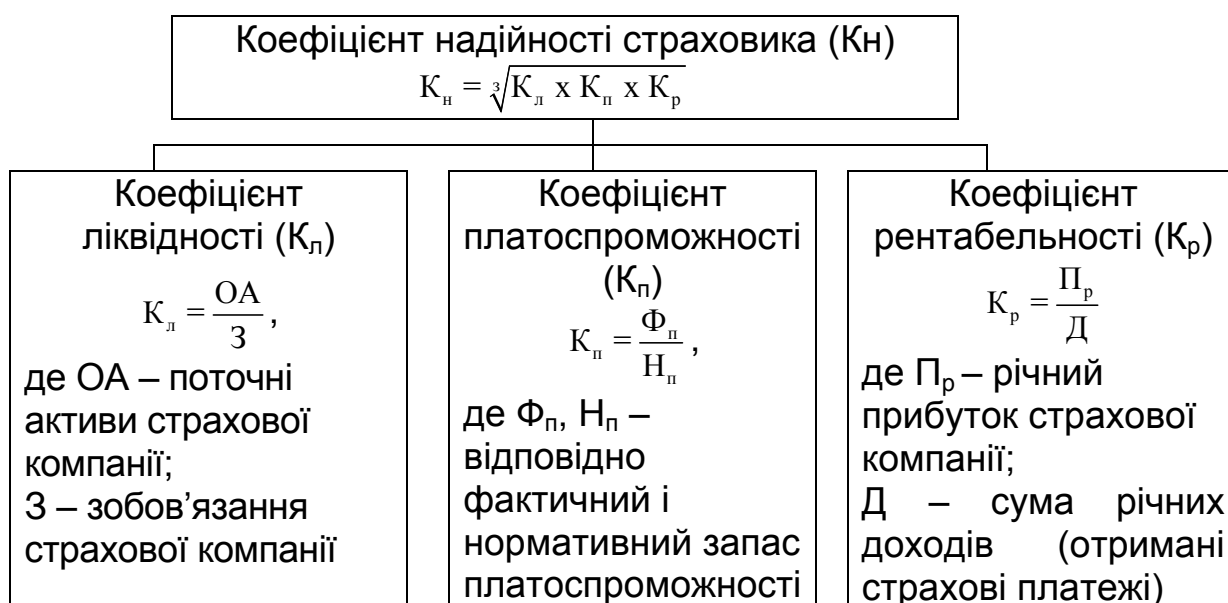

Рисунок 4 – Схема розрахунку коефіцієнта надійності страховика за методикою І.О. Ковтуна

Складено за даними [36].

Оцінювання фінансової надійності страхової компанії на основі узагальнювального показника – коефіцієнта фінансової надійності страхової компанії – поряд з перевагами (зокрема доступність інформаційного забезпечення для її використання), має низку обмежень:

- алгоритм розрахунку коефіцієнта платоспроможності не враховує особливості фінансового механізму функціонування страхової компанії;
- відсутні нормативні значення показників фінансової надійності;
- відсутнє нормативне значення коефіцієнта фінансової

надійності, що унеможлиблює проведення порівнянь та позбавляє методику практичної цінності [26].

Методика, розроблена В.Я. Кожинковим, має спільні риси з методикою І.О. Ковтуна – складається з аналогічних компонентів, але відрізняється алгоритмом розрахунку. Зокрема, це стосується коефіцієнта ліквідності (K_l) та платоспроможності (K_p) [26]:

$$K_l = \frac{\left[\sum (1 - K_n) \times A_n \right]}{3}, \quad (1)$$

де K_n – коефіцієнт ризику окремих видів активів;

n – номер статей активу балансу;

A_n – сумарні показники ряду статей активу балансу;

3 – страхові зобов'язання страхової компанії.

$$K_p = \frac{K}{3}, \quad (2)$$

де K – власний капітал страхової компанії.

Отже, аналіз методичних підходів до аналізу фінансової надійності страховика дозволив виявити його напрями щодо аналізу платоспроможності, ліквідності та ділової активності страховика. Характерною відмінністю наявних методик є зосередження уваги в кожній з них на окремих групах показників, різна кількість показників, що визначає потребу розроблення уніфікованої комплексної методики аналізу фінансової надійності страхових компаній та встановлення її офіційного статусу на рівні рекомендацій для страховиків, що сприятиме забезпеченню їхньої фінансової безпеки. Розмаїття підходів свідчить про наявність потреби в єдиній комплексній та законодавчо закріпленій методиці щодо аналізу фінансової надійності страхових компаній у контексті забезпечення його фінансової безпеки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України: Наказ Мінекономрозвитку від 29.10.2013 р. №1277. База даних «Законодавство України». ВР України. URL:

<http://zakon.rada.gov.ua/rada/show/en/v1277731-13>

2. Bazylevych V., Virchenko V., Nature of intellectual Property insurance and its Role in modern Economy, Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Economics, №1(166), (2015), pp. 6-13, doi: dx.doi.org/ 10.17721/1728-2667.2015/166-1/1.

3. Барановський О. І. Філософія безпеки: монографія: у 2 т. Т.1 Основи економічної і фінансової безпеки економічних агентів. К. : УБС НБУ, 2014. 831 с.

4. Барановський О. І. Філософія безпеки: монографія: у 2 т. Т.2. К. : УБС НБУ, 2014. 851 с.

5. Журавка О. С. Бочкарева Т. О. Фінансова безпека сучасного страхового ринку України. Економіка. Фінанси. Право. 2015. № 6/1. С. 57–65.

6. Ткаченко Н. В. Роль стійкості регіональної мережі та ділової репутації у забезпеченні фінансової безпеки страхової компанії. Науковий вісник Львівського національного державного університету внутрішніх справ. Серія: економічна. 2011. № 1. С. 155–163.

7. Нікіфоров П. О., Кучерівська С. С. Сутність та значення фінансової безпеки страхової компанії. Фінанси України. 2009. № 5. С. 86–89.

8. Реформування ринків фінансових послуг в умовах інтеграції до європейського фінансового простору : монографія / наук. ред. Р. Пукала та Н. М. Внукова. Харків : ТО Ексклюзив, 2016. 166 с.

9. Гарбар Ж. В. Роль страхових компаній в розвитку фінансового ринку України. Збірник наукових праць ВНАУ. 2012. № 3 (69). Т. 2. С. 18–34.

10. Вовчак О. Д. Надієвець Л. М. Діяльність страхових компаній як фінансових посередників: світовий досвід та можливості для України. Облік і фінанси. 2015. № 3 (69). С. 70–74.

11. Воронкова О. М., Кішик Т.В. Аналіз діяльності страхових компаній на фінансовому ринку України: комплексний підхід. Фінанси, грошовий обіг, кредит. 2017. Вип. 33 (1). С. 284–293.

12. Волкова В. В. Особливості забезпечення фінансової

безпеки страхового ринку (на прикладі ПАТ «Граве Україна»). У кн. Економічна безпека: держава, регіон, підприємство : монографія в 3-х т., Т. 2. / за заг. ред. В. О. Онищенко та Г. В. Козаченко. ПолтНТУ, 2018. С. 119–136.

13. Завора Т. М., Перетята М. Л. Аналіз діяльності страхових компаній. Вісник Одеського національного університету. Серія: Економіка. Том. 23. 2018. № 4 (69). С. 118–123.

14. Британська Н. Н., Ковель О. М. Вплив інвестиційного потенціалу страхових компаній на розвиток економіки. URL: <http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=30260>

15. Осадець С. Напрями модернізації страхової справи. Страхова справа. 2012. № 2(46). С. 13–17.

16. Пономарьова О. Б., Перетятко А. В., Дегтярьова С. С. Аналіз конкурентоспроможності страхових компаній України. Молодий вчений. 2016. №12. С. 843-846.

17. Єрмошенко А. М. Механізм забезпечення фінансової безпеки страхових організацій : автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.06.01. К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т. 2006. 19 с.

18. Ачкасова С. А., Клімчук О. В. Теоретичні аспекти визначення сутності фінансової безпеки страхової компанії. Молодий вчений. 2016. 5 (32). С.4–8.

19. Ткаченко Н. В. Фінансова стійкість страхових компаній: теоретичні підходи. Український діловий інформаційний каталог. 2010. URL: <http://udik.com.ua/articles/article-220/>.

20. Олійник В. М., Бондаренко Є. К. Поняття фінансової стійкості страхової компанії та елементів впливу на неї. Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України. 2014. №39. С. 149–157.

21. Бойко А. О. Теоретичні основи та практичний досвід забезпечення фінансової стійкості страхової компанії. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123oiko_financiy.pdf.

22. Страхування : підручник. 2-е вид., перероб. і доп. / кер. автор. кол. і наук. ред. С. С. Осадець. К. : КНЕУ, 2002. 412 с.

23. Шірінян Л. В. Фінансова надійність і фінансова стійкість страховиків. Актуальні проблеми економіки. 2007. №9. С. 173–178.

24. Іванюк І. С., Маруженко Д. С. Теоретичні підходи до

визначення категорії «фінансова стійкість страхової компанії». Фінанси України. 2006. 11. С. 77–89.

25. Братюк В. П., Гудачок Я. В. Дослідження управління фінансовою надійністю страховика на прикладі страхових компаній України. Ефективна економіка: ел. наук. видання. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=3509>.

26. Малинич Г. М. Методичні підходи до аналізу фінансової надійності страхових компаній: переваги та недоліки. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. 2009. №113. С. 87–91.

27. Шакура О. О. Дослідження сутності фінансової надійності страховика в умовах розвитку системи комерційного страхування в Україні. Науковий вісник НЛТУ України. 2013. №23. С. 270–277.

28. Кисільова І. Ю. Оцінка фінансової надійності страховика. Вісник Одеського національного університету. 2014. №2. С. 139–143.

29. Щербань О. Д. Джерела забезпечення фінансової надійності страховика. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. 2015. №3 (80). С. 222–230.

30. Управління фінансовою надійністю страхової компанії. [URL: <https://studfiles.net/preview/5672856/>].

31. Закон України «Про страхування» від 07 березня 1996 р. N 85/96. ВВР України, 1996, № 18, С. 78. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D%80>

32. Кривенцова А. М. Удосконалення оцінки фінансового стану страхових компаній на сучасному етапі в Україні. Європейські перспективи. 2015. №6. С. 68–74.

33. Аберніхіна І. Г., Сокиринська І. Г. Система показників оцінки фінансової надійності страховика. Фінанси України. 2017. № 6. С. 74–86. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fu_2017_6_7

34. Олійник В. М. Методологічні засади забезпечення фінансової стійкості страхових компаній : дис. д-ра екон. наук: 08.00.08. Укр. акад. банк. справи. Суми, 2016. 507 с.

35. Сорокіна Л. В. Аналіз підходів оцінки фінансової стійкості страховиків. URL: <http://ea.donntu.edu.ua/bitstream/123456789/5527/1/%D0%A1%D0%BE%D1%>.

36. Ковтун І. О., Денисенко М. П., Кабанов В. Г. Основи актуарних розрахунків : навч. посіб. К. : ВД «Професіонал», 2008. 480 с.

37. Кисільова І. Ю. Оцінка фінансової надійності страховика. Вісник Одеського національного університету. 2014. №2. С. 139–143.